Štev. 12. V Ljubljani, 20. marca 1908. XLVIII. leto.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:
Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.
Rokopisov ne vračamo.
Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . . 8 K
pol leta . . . . . 4 „
četrt leta . . . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . 12 „
„ „ „ trikrat . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 6 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:
Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.
Poštna hranilnica št. 53.160.
Reklamacije so proste poštnine.

O šolski reformi.

IX.

Ako hočemo, da se vršita pouk in vzgoja v smislu svobodne šole, potem moramo popolnoma izpremeniti sedanji način šolske organizacije.

Kdo odločuje dandanes o pouku in vzgoji mladine?

Ne učiteljstvo in ne starši, marveč na eni strani zastopniki cerkve, na drugi strani državni birokratizem z zastopniki privilegiranih imovitih slojev. Ti narekujejo, kaj se naj uči in kako se naj vzgaja; ti podjarmljajo svojim interesom i učiteljstvo i starše. Ne narodna kultura, ne svobodna znanost in človekoljubna nravnost, marveč politični in gospodarski interesi cerkve, države in posestnih slojev odločajo o pouku in vzgoji mladine.

Šolstvo se mora osvoboditi vpliva katerekoli cerkve. Služiti mora samo svobodni vedi in ljudski nravnosti brez ozira na spol, pleme ali rod, imetje in stan, brez ozira na veroizpovedanje. Konfesionalni pouk naj daje dotična cerkev popolnoma ločeno od šole na stroške onih, ki bi si ga želeli. Naloga šole je, da zbližuje ljudi na podlagi znanosti in nravnosti, ki sta last vsega človeštva, dočim jih konfesionalnost razdvaja in oddaljuje od skupnega cilja: harmonije ljudskosti. Namesto konfesionalnega pouka naj zbuja svobodna šola ob vsaki priliki, ki se ji ponuja, razpoloženja in podaja navodila za nravno življenje, oprta na človeške izkušenosti, ki izvirajo iz higiene in socialnega čuta.

A ne samo od cerkve, tudi od države je treba osvoboditi šolstvo in ga prepustiti posameznim narodom, ker edino na ta način je mogoča narodna kultura. Od heteronomije prehajamo k avtonomiji, zato zahtevamo tudi kulturno in šolsko avtonomijo za vsak narod posebej. Nad svojim šolstvom, nad svojimi kulturnimi potrebami bodi vsak narod sam zase svoj gospodar! To je mogoče doseči tedaj, ako se izpremeni Avstro-Ogrsko v federacijo avtonomnih narodov.

Pri šolstvu je treba ločiti pedagoško-didaktiški del od administrativnega in temu še dodati zdravstveni in tehniški oddelek.

V vseh pedagoško-didaktiških vprašanjih imej prvo in zadnjo besedo učiteljstvo samo. Namesto jurista nastopaj pedagog! Kakor je sodnik v svojem poslovanju odgovoren le svoji vesti, s katero razlaga zakone in deli pravico: tako bodi učitelj neodvisen pri svojem delu, sam svoj gospod.

Učiteljstvo vseh stopenj in kategorij naj v zvezi z zastopniki drugih kulturnih inštitucij odloča na svojih zborih ali konferencah (krajnih, okrajnih, okrožnih ali deželnih in končno narodnih) v vseh vprašanjih vzgoje in pouka: o učnih načrtih, metodah, knjigah, pripomočkih itd. Voli naj izmed sebe kot svoj izvrševalni organ pedagoške odbore ali komisije, ki tvorijo pedagoško-didaktiški oddelek šolskih oblasti. Šolske nadzornike si voli učiteljstvo samo izmed sebe za določeno dobo. Ti nadzorniki niso uradniki, marveč to naj bi bil častni posel kot izraz zaupanja in spoštovanja. Njih naloga je samo pedagoško-didaktiška brez vseh administrativnih opravil. Za svoje poslovanje so odgovorni učiteljstvu, ki na svojih konferencah presoja njih delo. Šolski nadzorniki naj bi bili duševni vodje in svetovalci, nekakšna avtokritika učiteljstva. Oni naj kot načelniki pedagoških komisij pazijo, da se izvršujejo sklepi učiteljskih konferenc. Pri nastavljanju podaja učiteljstvo samo po pedagoških komisijah svoje predloge, ki jih mora šolska oblast uvaževati. Kvalifikacija šolskega nadzornika je javna, učitelj se sme v slučaju potrebe zagovarjati. Avanziranje bodi avtomatično po službenih letih in zmožnostih. Službeni in disciplinarni red odgovarjaj modernemu naziranju o pravicah in dolžnostih.

Šolske oblasti sestoje iz enakega števila zastopnikov učiteljstva (pedagoške komisije z nadzorniki kot predsedniki) in staršev. Poleg tega so člani šolskih oblasti šolski zdravniki in tehniki, ki jih voli šolska oblast sama (okr. šolski svet za krajni šolski svet itd.). Naloga šolskih oblasti je šolska samouprava (selfgovernement). Funkcionarje si volijo iz svoje srede.

Krajni šolski sveti so najnižja šolska oblast. Zastopstvo staršev se voli na podlagi splošne in enake volilne pravice za oba spola s proporcionalnim sistemom. V okrajni šolski svet volijo zastopnike staršev krajni šolski sveti, v okrožni ali deželni šolski svet pa okrajni šolski sveti. Splošno bi se moralo gledati, da bi bilo področje šolskih oblasti kolikor mogoče malo, da bi bila uprava tem uspešnejša. Zlasti bi bilo treba, da bi bila tudi zdravstvena in tehniška stran šolske samouprave kar najbolj izdatna.

Zadnja instanca v vprašanjih narodne kulture in šolstva bodi narodni kulturni svet ali ministrstvo prosvete. Razdeljeno bi bilo v pet sekcij: znanstveno-umetniško, pedagoško-didaktiško, administrativno, zdravstveno in tehniško. Člane sekcij volijo okrožni ali deželni šolski sveti, posamezne sekcije pa same svoje načelnike. Voditelj narodnega kulturnega sveta ali minister prosvete je član parlamentarne vlade, ima najvišjo upravno in nadzorovalno oblast nad vsem šolstvom in celotno narodno kulturo ter je odgovoren zakonodajnemu zboru naroda. Na ta način sta kulturna in šolska avtonomija in samouprava ločeni od politične.

X.

Svobodna šola temelji na avtoriteti vede. Ustvarja ljudi, da se na podlagi narodne kulture dvigajo k ljudskosti, ki ljubi svoje, a pri tem ne zaničuje in ne sovraži tujega. Proti egoizmu in separatizmu poudarja altruizem in socialnost; proti verskim, narodnim in socialnim, proti političnim, plemenskim in spolnim predsodkom stoji zavarovana pod zaščito svobodne vede in ljudske nravnosti. Ne razdvajati in oddaljevati, marveč zbliževati in združevati; ne slepo verovanje, ampak prepričevanje je njena metoda. Ne strah in nasilje, marveč zaupanje in ljubezen je sredstvo, ki si z njim osvaja srca mladine. Ne lepe besede, ampak živi zgledi in dejanja, ne oblika, temveč stvar, ne poniževanje, kar je človeškega, marveč očiščevanje od živalskega; ne ubijati individualnosti, ampak dvigati jo in smotreno voditi; ne prikrivati življenja, marveč učiti ga umevati in ekonomiško živeti: to je njena morala. Krepiti smisel za samostojnost, zbujati samozavest, netiti veselje do dela in življenja, gojiti čut za resnico, pravico in lepoto, utrjati prepričanje o napredku človeštva, da ne izgubimo vere in zaupanja v samega sebe, marveč da moremo napolniti vsebino svojega „jaz“ z novino ustvarjajočim jedrom: to je v današnjem času velika socialna kriza, ki se kaže v vsem kulturnem življenju, najvažnejša naloga svobodne šole, ki naj da težko izkušanemu človeštvu nove vrednosti, nov cilj in smisel vsemu njegovemu dejanju in nehanju . . .

Svobodna šola v naznačenem načrtu je ideal prihodnjosti. Marsikaj sicer lahko uresniči že sedanjost, toda eno je gotovo: šele iz razvalin absolutistične cerkve in z njo združene kapitalistično-militaristične države se more dvigniti v vsem svojem veličastvu ponosna stavba svobodne kulture, ki odreši poedinca in skupnost. Najprej mora pasti nazor, da je obstoj človeške družbe bolje zavarovan v jetnišnicah in kaznilnicah, v prisilnih delavnicah in vojašnicah nego v šolski kulturi: potem šele napoči človeštvu vstajenja dan.

Akotudi nihče izmed nas, ki stremimo za tem ciljem, ne doživi popolnega uresničenja svojih upov, svojega hotenja in teženja: zavest imamo, da pripravljamo pot. Kdor hoče kam priti, mora začeti hoditi. Predvsem pa mora vedeti, kod vodi njegova pot. In kdor si stavi za svoj cilj kulturno osvoboditev človeka, ta si mora biti svest, da taki visoki smotri brez kompromisa niso delo dne, marveč prihodnjosti.

Dr. Dragotin Lončar.

Nekaj misli o šolski disciplini.

Gospod urednik, dovolite mi, da tudi jaz izpregovorim nekaj o šolski disciplini. Izrazili ste se, da bi Vas veselilo, ako bi se oglasili k

LISTEK.

Olga Kobau-Gasperinova.

Vzorna slovenska učiteljica, idealna, napredna slovenska žena in mati se je nenadoma in na veke poslovila od svojega zvestega soproga, od svojih treh ljubih in nadarjenih sinčkov, od svojih tovarišic in tovarišev: gospa Olga Kobau-Gasperinova, učiteljica na slovenski dekliški osemrazrednici v Ljubljani, je dne 9. marca nenadoma umrla, zadeta od kapi na možgane. Kakor strela iz jasnega neba, je zadela ta žalostna novica vse njene mnogobrojne prijateljice in prijatelje, učenke, koleginje in kolege. „Oh, škoda škoda jo je“ — ta glas je šel od ust do ust po Ljubljani. In res jo je škoda, zakaj bila je ena izmed najboljših, ena izmed najinteligentnejih slovenskih učiteljic; bila je naravnost vzorna, moderna vzgojiteljica in izreden talent; pa tudi vseskoz napredna in svobodomiselna je bila Olga Kobau. Kot zavedna učiteljica je stala vedno v vrsti naše napredne organizacije; bila je član vseh naprednih učiteljskih društev ter podpirala duševno in gmotno vse napredne slovenske učiteljske liste. Ni ga bilo učiteljskega zborovanja, da bi vrla koleginja Olga ne bila prisotna. Pogrešalo jo bo posebno „Ljubljansko učiteljsko društvo“, ki mu je bila prerano umrla koleginja Kobau jako vestna in marljiva blagajničarica. Pa tudi razna narodna društva je podpirala blaga pokojnica. „Splošnemu slovenskemu ženskemu društvu“ je bila trdna opora ter je nastopala v tem društvu kot predavateljica in deklamatorka, za kar je imela izreden talent. In pa kot koleginja v učiteljskih krogih je bila kar naravnost vzorna. Povsod je bo manjkalo, povsod bomo pogrešali blago Olgo. Najbolj bo pa občutil njeno izgubo njen soprog, ki mu je bila najboljša in najzvestejša žena in pa njeni trije sinovi, ki jim je bila najljubeznivejša mati in najvzornejša odgojiteljica. Njena prezgodnja smrt je tudi hud udarec za slovensko dekliško osemrazrednico. Kot idealno vestna in navdušena učiteljica je dosezala s svojim ljubeznivim nastopom najlepše uspehe. Njen razred je bil vedno vzoren in njene učenke so jo presrčno ljubile. Ko so zvedele za njeno smrt, so začele glasno ihteti in jokati. S prepadenimi obrazi in solznimi očmi so se gnetle na dan njene smrti pred hišo žalosti in so siloma hotele vdreti vanjo; vse polno jih je bilo v veži, na stopnicah in na hodniku. To je bil ginljiv prizor in dokaz odkritosrčne ljubezni pridnih učenk do blage učiteljice. Lahko trdimo, da je bila Olga Kobau med priljubljenimi učiteljicama najpriljubnejša.

Olga Kobau je bila rojena 1874. l. v Starem trgu pri Ložu, kjer je bil njen oče, Gašper Gasperin, nadučitelj. Ljudsko šolo je pohajala doma, učiteljišče pa v Ljubljani. Leta 1893., je prebila zrelostni izpit z odliko in leta 1895. je pa napravila izpit učne usposobljenosti tudi z odliko. Službovala je dve leti v Starem trgu pri Ložu, skoraj devet let v Kostanjevici, kjer se je omožila in od leta 1904. pa na mestni slovenski dekliški osemrazrednici v Ljubljani. Tu je zbudila s svojim finim in taktnim nastopom med šolskimi krogi takoj pozornost in vse je kazalo, da bi postala na bodoči II. mestni dekliški šoli voditeljica.

Toda zgodilo se je drugače!

V sredo, dne 11. t. m., ob treh popoldne smo spremili prerano umrlo k zadnjemu počitku. Dolg, veličasten sprevod je bil to, ki ga je blaga pokojnica zaslužila v polni meri. Pokazal je ta sprevod, kako velikih simpatij si je pridobila učiteljica Kobau med ljubljanskim prebivalstvom. Za križem je spremljala pokojnico šolska mladina šentjakobske šole; za krsto so pa šli sorodniki, starši šolske mladine, zastopniki deželnega in mestnega šolskega sveta, mestno učiteljstvo, dolga vrsta najodličnejših dam ljubljanskih itd. Deželni šolski svet je zastopal gospod deželni šolski nadzornik Fr. Levec. Bil je res veličasten sprevod, ki je pričal o priljubljenosti pokojnice in o simpatiji, ki jo ima ljubljansko prebivalstvo do svojega učiteljstva.

Blag bodi spomin vzorni učiteljici, koleginji, materi in soprogi! Kolega.

Frančišek Gregorač.

In zdaj še Ti! Učitelj nima sreče!

Neutrudna smrtna kosa zahteva skoro neprestano žrtev za žrtvijo izmed vrst slovenskega učiteljstva. Neizprosna bela žena pobira v zad-